

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ
 الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَ يُمِيتُ
 قَالَ أَنَا أَحْيِي وَ أُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي
 بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ
 فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ
 (258) أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَ هِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى
 عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ
 اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا
 أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى
 طَعَامِكَ وَ شَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَ انْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ
 وَ لِنَجْعَلَ آيَةً لِلنَّاسِ وَ انْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ
 نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ

أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (259) وَإِذْ قَالَ
 إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوْ لَمْ
 تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ
 أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ
 جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ
 أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (260)

Hast thou not turned thy thought to one who disputed with
 Abraham about his Lord, because Allah had granted him power?
 Abraham said: "My Lord is He who giveth life and death." He
 said: "I give life and death". Said Abraham: "But it is Allah that
 causeth the sun to rise from the east: do thou then cause him to
 rise from the west." Thus was he confounded who (in arrogance)
 rejected faith. Nor doth Allah give guidance to a people unjust.
 Or (take) the similitude of one who passed by a hamlet, all in
 ruins to its roofs. He said: "Oh! How shall Allah bring it (ever) to
 life, after (this) its death?" but Allah caused him to die for a
 hundred years, then raised him up (again). He said: "How long
 didst thou tarry (thus)?" He said: (Perhaps) a day or part of a
 day." He said: "Nay, thou hast tarried thus a hundred years; but
 look at thy food and thy drink; they show no signs of age; and
 look at thy donkey: and that We may make of thee a sign unto

the people. Look further at the bones, how We bring them together and clothe them with flesh." When this was shown clearly to him, he said: "I know that Allah hath power over all things." Behold! Abraham said: "My Lord! Show me how thou givest life to the dead." He said: "Doest thou not then believe?" He said "Yes, but just to satisfy my own heart." Allah said, "Take four birds; tie them (cut them into pieces) then put a portion of them: on every hill, and call to them: they will come to thee (flying) with speed. Then know that Allah is exalted in power, wise."

کیا تم نے اس شخص کے حال پر غور نہیں کیا جس نے ابراہیم سے جھگڑا کیا تھا؟

جھگڑا اس بات پر کہ ابراہیم کا رب کون ہے، اور اس بنا پر کہ اس شخص کو اللہ

نے حکومت دے رکھی تھی۔ جب ابراہیم نے کہا کہ "میرا رب وہ ہے جس

کے اختیار میں زندگی اور موت ہے" جو اس نے جواب دیا: "زندگی اور موت

میرے اختیار میں ہے۔" ابراہیم نے کہا: "اچھا، اللہ سورج کو مشرق سے

نکلتا ہے، تو ذرا اسے مغرب سے نکال لا۔" یہ سن کر وہ منکر حق شدہ

گیا، مگر اللہ ظالموں کو راہ راست نہیں دکھایا کرتا۔ یا پھر مثال کے طور پر اس

شخص کو دیکھو، جس کا گزرا ایک ایسی بستی پر ہوا، جو اپنی چھتوں پر اوندھی گری

پڑی تھی۔ اس نے کہا: "یہ آبادی و ہلاک ہو چکی ہے، اسے اللہ کس طرح

دوبارہ زندگی بخشے گا؟" اس پر اللہ نے اس کی روح قبض کر لی اور وہ سو برس تک مردہ پڑا رہا۔ پھر اللہ نے اسے دوبارہ زندگی بخشی اور اس سے پوچھا: "بتاؤ، کتنی مدت پڑے رہے ہو؟" اس نے کہا "ایک دن یا چند گھنٹے رہا ہوں گا۔" فرمایا: "تم پر سو برس اسی حالت میں گزر چکے ہیں۔ اب ذرا اپنے کھانے اور پانی کو دیکھو کہ اس میں ذرا تغیر نہیں آیا ہے۔ دوسری طرف ذرا اپنے گدھے کو بھی دیکھو (کہ اس کا پنجر تک بوسیدہ ہو رہا ہے)۔ اور یہ ہم نے اس لئے کیا ہے کہ ہم تمہیں لوگوں کے لئے ایک نشانی بنا دینا چاہتے ہیں۔ پھر دیکھو کہ ہڈیوں کے اس پنجر کو ہم کس طرح اٹھا کر گوشت پوست اس پر چڑھاتے ہیں۔" اس طرح جب حقیقت اس کے سامنے بالکل نمایاں ہو گئی، تو اس نے کہا:

"میں جانتا ہوں کہ اللہ ہر چیز پر قدرت رکھتا ہے۔" اور وہ واقعہ بھی پیش نظر رہے، جب ابراہیم نے کہا تھا کہ "میرے مالک، مجھے دکھا دے تو مردوں کو کیسے زندہ کرتا ہے۔" فرمایا: "کیا تو ایمان نہیں رکھتا؟" اس نے عرض کیا:

"ایمان تو رکھتا ہوں، مگر دل کا اطمینان درکار ہے۔" فرمایا: "اچھا، تو چار

پرنڈے لے اور ان کو اپنے سے مانوس کر لے۔ پھر ان کا ایک ایک پہاڑ پر رکھ

دے۔ پھر ان کو پکار، وہ تیرے پاس دوڑے چلے آئیں گے۔ خوب جان لے

کہ اللہ نہایت با اقتدار اور حکیم ہے۔"

क्या तुमने उस शख्स के हाल पर गौर नहीं किया जीसने इबराहीम से झगड़ा किया था? झगड़ा इस बात पर कि इबराहीम का रब कौन है, और इस बिना पर कि उस शख्स को अल्लाह ने हुक्मत दे राखी थी | जब इबराहीम ने कहा कि "मेरा रब वह है जिसके इखतियार में ज़िन्दगी और मौत है" तो उसने जवाब दिया, "ज़िन्दगी और मौत मेरे इखतियार में है |" इबराहीम ने कहा, "अच्छा, अल्लाह सूरज को मशरिक से निकालता है, तू ज़रा उसे मगरिब से निकल ला |" यह सुनकर वह मुनकिरे-हक़ शशदर रह गया | मगर अल्लाह ज़ालिमों को राहे-रास्त नहीं दिखाया करता | या फिर मिसाल के तौर पर उस शख्स को देखो, जिसका गुज़र एक ऐसी बस्ती पर हुआ, जो अपनी छतों पर औंधी गिरी पड़ी थी | उसने कहा, "यह आबादी जो हलाक हो चुकी है, इसे अल्लाह किस तरह दोबारा ज़िन्दगीबख्शेगा?" इसपर अल्लाह ने उसकी रूह कब्ज़ कर ली और वह सौ बरस तक मुर्दा पड़ा रहा | फिर अल्लाह ने उसे दोबारा ज़िन्दगी बख्शी और उससे पुछा, "बताओ, कितनी मुद्दत पड़े रहे हो?" उसने कहा, "एक दिन या चन्द घंटे रहा हूँगा |" फ़रमाया, "तुमपर सौ बरस इसी हालत में गुज़र चुके हैं | अब ज़रा अपने खाने और पानी को देखो कि उसमें ज़रा तग्य्युर नहीं आया है | दुसरी तरफ़ ज़रा अपने गधे को भी देखो (कि इसका पंजर तक

~~~~~

बोसीदा हो रहा है) | और यह हमने इसलिए किया है कि हम तुम्हें लोगों के लिए एक निशानी बना देना चाहते हैं | फिर देखो कि हड्डियों के इस पंजर को हम किस तरह उठाकर गोश्त-पोस्त इसपर चढ़ाते हैं।” इस तरह जब हकीकत उसके सामने बिल्कुल नुमायाँ हो गई, तो उसने कहा, “मैं जानता हूँ कि अल्लाह हर चीज़ पर कुदरत रखता है।” और वह वाकिआ भी पेशे-नज़र रहे, जब इबराहीम ने कहा था कि “मेरे मालिक मुझे दिखा दे, तू मुर्दों को कैसे ज़िन्दा करता है।” फ़रमाया, “क्या तू ईमान नहीं रखता?” उसने अर्ज़ किया, “ईमान तो रखता हूँ, मगर दिल का इत्मीनान दरकार है।” फ़रमाया, “अच्छा तो चार परिन्दे ले और उनको अपने से मानूस कर ले | फिर उनका एक-एक टुकड़ा एक-एक पहाड़ पर रख दे | फिर उनको पुकार, वे तेरे पास दौड़े चले आएँगे | खुब जान ले कि अल्लाह निहायत बाइकतीदार और हाकिम हैं।”